

Nr 88

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1959/60 under åttonde huvudtiteln till seminarier för huslig utbildning jämte i ämnet väckta motioner.

(2:a avd.)

Sedan Kungl. Maj:t i propositionen nr 1 under åttonde huvudtiteln, punkt 187, föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, beräkna vissa anslag för budgetåret 1959/60 till seminarier för huslig utbildning, har Kungl. Maj:t i propositionen nr 48, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 16 januari 1959, föreslagit riksdagen att för budgetåret 1959/60 under åttonde huvudtiteln anvisa

till Statens skolköksseminarium: Avlöningar ett förslagsanslag av 446 000 kronor,

till Statens skolköksseminarium: Omkostnader ett förslagsanslag av 68 000 kronor,

till Bidrag till fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala ett förslagsanslag av 1 030 600 kronor,

till Bidrag till seminariet för huslig utbildning i Umeå ett förslagsanslag av 430 600 kronor,

till Göteborgs skolköksseminarium ett förslagsanslag av 187 000 kronor, samt

till Bidrag till vissa handarbetsseminarier ett förslagsanslag av 357 600 kronor.

1:o) **Statens skolköksseminarium: Avlöningar.** Kungl. Maj:t har (punkt 1, s. 2—15 av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 16 januari 1959) föreslagit riksdagen att dels bemyndiga Kungl. Maj:t att, med tillämpning tills vidare från och med budgetåret 1959/60, vidtaga den ändring i personalförteckningen för statens skolköksseminarium, som föranledes av vad departementschefen anfört, dels godkänna av departementschefen angiven avlöningsstat för statens skolköksseminarium, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1959/60, dels ock till Statens skolköksseminarium: Avlöningar för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 446 000 kronor.

I samband med utskottets behandling av Kungl. Maj:ts förslag under förevarande punkt, under vilken punkt upptagits vissa för samtliga seminarier för huslig utbildning gemensamma frågor, har utskottet förehått följande motioner med anknytning till dessa frågor, nämligen

dels motionerna I: 396 och II: 480 av fru *Hamrin-Thorell m. fl.* samt fröken *Olsson m. fl.*, i vilka hemställts att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 48 måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa att förslag angående lärarutbildningen på det husliga området i anslutning till 1953 års lärarinneutbildningskommittés betänkande föreläggas 1960 års riksdag,

dels motionerna I: 397 och II: 481 av fru *Svenson m. fl.* och fru *Kristensson m. fl.*, i vilka hemställts att riksdagen måtte besluta

1. att utbildningstiden för ekonomiföreståndarinnor förlängs från nuvarande ett år till två år, med början höstterminen 1959 vid statens skolköksseminarium i Stockholm och vårterminen 1960 vid fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala,

2. att elevavgifterna vid ekonomiföreståndarinnekurserna vid fackskolan för huslig ekonomi Uppsala slopas med början vårterminen 1960,

3. att intagningen av elever till ekonomiföreståndarinnekurser fr. o. m. läsåret 1959/60 skall ske centralt genom skolöverstyrelsens försorg efter samråd med seminarierektorena.

Beträffande motiveringen för de motionsvis gjorda yrkandena får utskottet — i den mån redogörelse härför icke lämnas i det följande — hänvisa till motionerna I: 396 och II: 481.

Av statsrådsprotokollet inhämtas bland annat följande.

Skolöverstyrelsen har framhållit följande rörande lärarbristen på det husliga området.

För närvarande råder större brist på lärarinnor på det husliga området än någonsin tidigare. Under läsåret 1957/58 har exempelvis 39 icke behöriga lärarinnor i hushållsgöromål (hemkunskap) haft anställning med full tjänstgöring. De med mindre omfattande tjänstgöring — klasslärare, som handhar sådan undervisning ej medräknade — uppgår till minst 100. Lokaler för de flesta av ifrågakvarande seminarier är också omoderna och otillräckliga, varför ett tillräckligt antal lärarinnor ej kan utbildas med den nuvarande organisationen.

Då det ej torde vara lika uppenbart, att det är brist på barnavårdslärarinnor som på lärarinnor i hushållsgöromål och kvinnlig slöjd, må därom särskilt framhållas följande. Inom de allmänna skolorna, särskilt vid enhets-skolan, men också vid de kommunala flickskolorna, ökar behovet av barnavårdslärarinnor. Skolor för yrkesundervisning har stort behov av dessa lärarinnor. För närvarande kan exempelvis planerade kurser för utbildning av barnsköterskor ej starta. Vidare behöves barnavårdslärarinnor till kurser för mödrar och inom det frivilliga folkbildningsarbetet. Vid en del skolor kan sjuksköterskor med utbildning i barnavård meddela undervisning. Men i stor utsträckning handhaves denna undervisning av icke kompetenta

lärare. Detta är i hög grad beklagligt, då det är av stor vikt, att ungdomar får kvalificerad undervisning i detta viktiga ämne. Svenska barnavårdslärarinnornas förening har också i underdånig skrivelse den 12 februari 1958 framhållit det stora behovet av barnavårdslärarinnor.

Överstyrelsen har med hänsyn till nuvarande lärarinnebrist och seminariernas begränsade lokalutrymmen ansett sig böra framlägga ett förslag till största möjliga intagning läsåret 1959/60 i kurser med nuvarande utbildningsgång. Förslaget framgår av följande sammanställning.

Seminarium	Skolköks- lärarinne- kurser (2 år)	Lanthus- hållslära- rinnekurser (2 år)	Slöjdlära- rinnekurser (2 år)	Barnavårds- lärarinne- kurser (3 år)	Förberedande skolkökslära- rinnekurser (1 år)	Ekonomi- föreläsande- rinnekurser (1 år)
Statens skolköksseminarium	38 (48)				40 (28)	14 (14)
Fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala	48 (32)	18 (18)	24 (24)	24 (12)	16 (34)	16 (16)
Seminariet för huslig utbildning i Umeå	32 (32)		24 (24)		32 (32)	
Göteborgs skolköksseminarium	16 (32)				16 (0)	
Nordenfeltska skolans handarbetsseminarium i Göteborg			28 (42)			
Eneroths högre handarbetsseminarium i Stockholm			42 (28)			
Summa nyintagna elever 1959/1960	134 (144)	18 (18)	118 (118)	24 (12)	104 (94)	30 (30)

Anm.: Siffrorna inom parentes anger intagningen 1958/59.

Bland de för seminarierna gemensamma frågorna har överstyrelsen även upptagit förslag om central intagning av elever och om slopande av elevavgifter i vissa kurser. Överstyrelsen har föreslagit, att terminsavgifterna vid seminarierna slopas från och med läsåret 1959/60 för i lärarinnekurser nyintagna elever. För kompensation av det inkomstbortfall, som härigenom uppkommer, har under de särskilda anslagspunkterna föreslagits uppräknig av driftkostnadsbidragen. Överstyrelsen har vidare föreslagit, att överstyrelsen skall få i uppdrag att handha central intagning av elever till utbildning av skolköks- och slöjdlärarinnor till de kurser, som taga sin början läsåret 1959/60. Om dessa förslag inhämtas av överstyrelsens framställning vidare följande.

Vid överstyrelsens utredning om antalet sökande till skolkökslärarinnekurserna visade det sig, att det stora flertalet sökande anmälde sig till flera seminarier samtidigt. 436 ansökningar insändes nämligen av de 197 sökandena. Detta bereder givetvis seminarierna stora svårigheter. Många elever antages till två eller flera seminarier. Återbud och inkallelse av reserver blir följd. Reserverna i sin tur kan ha vunnit inträde vid annat seminarium. Likartat är förhållandet vid intagning av elever i slöjdlärrarinnekurserna. Det vore således mest ändamålsenligt med central intagning av elever till dessa båda utbildningslinjer. Starkt önskemål härom har uttalats från seminarierna. Då fackskolan är den enda läroanstalt, som utbildar barnavårdslärarinnor, och den enda under överstyrelsens inseeende, som utbildar lanthushållslärarinnor, vill överstyrelsen icke för närvarande föreslå central intagning av elever till dessa kurser.

Vid statens skolköksseminarium och seminariet för huslig utbildning i Umeå är utbildningen avgiftsfri i lärarinnekurserna. Så är ej fallet vid övriga seminarier. En förutsättning för central intagning är emellertid, att elevavgifterna slopas i lärarinnekurserna vid samtliga seminarier. Det vore dessutom i och för sig skäligt, att undervisningen vid dessa seminarier lik-som vid folkskoleseminarierna vore avgiftsfri.

Av följande sammanställning framgår avgifternas storlek för varje elev och det beräknade inkomstbortfallet vid seminarierna, om avgifterna slopas för de elever, som togs in i lärarinnekurser under läsåret 1959/60.

	Elevavgifter per år och elev/kronor	Inkomst- minskning vid seminarierna
Statens skolköksseminarium i Stock- holm	—	—
Fackskolan för huslig ekonomi i Upp- sala:		
Skolkökslärarinnekurs	460 o. 420 ¹	} 37.200
Lanthushållslärarinnekurs	440 o. 410	
Handarbetslärarinnekurs	455 o. 420	
Barnavårdslärarinnekurs	195 o. 235	
Seminariet för huslig utbildning i Umeå	—	—
Göteborgs skolköksseminarium	250	4.000
NordenfELTSKA skolans handarbetssemi- narium i Göteborg	50 eller 100 ²	2.500
Eneroths högre handarbetsseminarium i Stockholm	500 o. 600 ¹	21.000
Summa kronor		64.700

¹ De först angivna siffrorna avser första året, övriga följande år.

² 25 kronor per termin för elev skriven i Göteborg; 50 kronor för annan elev.

Om ej endast de nyintagna eleverna utan eleverna i samtliga årskurser i lärarinneutbildningen befriades från avgifter, skulle den sammanlagda inkomstminskningen vid seminarierna öka till 138 000 kronor. Om därjämte ekonomiföreståndarinnekurserna skulle vara avgiftsfria, skulle inkomsterna minska med ytterligare 8 200 kronor. Ur rättvisesynpunkt vore det enligt överstyrelsens mening motiverat, att på en gång undervisningen bleve avgiftsfri vid samtliga här ifrågasvarande lärarinnekurser och ekonomiföreståndarinnekurserna. Med hänsyn till det ekonomiska läget begränsar dock

överstyrelsen för budgetåret 1959/60 sitt förslag om elevavgifternas slopan-
de på sätt förut angivits.

I detta sammanhang har överstyrelsen redovisat ett från styrelsen för
fackskolan i Uppsala framfört förslag om förlängning av ekonomiförestån-
darinneutbildningen till tvåårig, i enlighet med lärarinneutbildningskom-
mitténs förslag, redan vid den kurs, som börjar i januari 1959. Översty-
relsen har emellertid funnit frågan om förlängning av denna utbildning
böra prövas i samband med ställningstagandet till kommitténs betänkande.

Departementschefen erinrar inledningsvis om att han vid behandlingen
i föregående års statsverksproposition av frågor om anslag till seminarierna
för huslig utbildning berörde det av 1953 års lärarinneutbildningskommitté
avlämnade betänkandet »Lärarytbildningen på det husliga området» (SOU
1957: 28). Han anförde då, att de av kommittén framlagda förslagen krävde
ytterligare överväganden i åtskilliga hänseenden och att han därför icke
var beredd att förorda, att proposition i anledning av nämnda förslag före-
lades 1958 års riksdag. Under det gångna året ha, framhåller departements-
chefen, de många och skiftande problem, som möta på detta område, varit
föremål för en ingående prövning och bearbetning inom ecklesiastikdeparte-
mentet. Det har emellertid med hänsyn till rådande statsfinansiella läge,
enligt departementschefen, icke visat sig möjligt att nu bereda utrymme för
några mera genomgripande åtgärder inom denna sektor av lärarytbildningen.
Även om departementschefen alltså inte kan förorda framläggande till inne-
varande års riksdag av något reformförslag i anslutning till lärarinneutbild-
ningskommitténs betänkande, säger han sig dock ämna föreslå förbättringar,
vilka tillsammans med de senare årens åtgärder för ökad utbildningskapacitet
och ökat ekonomiskt stöd från statens sida åt de icke statliga seminarierna
innebära icke oväsentliga insatser på området.

Departementschefen behandlar härefter översiktligt vissa för seminarier-
na gemensamma frågor och framhåller därvid i huvudsak följande.

En ökning av utbildningskapaciteten måste i rådande läge anses vara den
mest angelägna uppgiften. Möjligheterna till ökad elevintagning är emeller-
tid beroende av seminariernas l o k a l r e s u r s e r. Dessa är överlag knappa,
men vissa förbättringar är här att förvänta. *Statens skolköksseminarium
i Stockholm*, som hittills varit inrymt i förhyrda lokaler dels vid Götgatan,
dels vid Katarinavägen, kommer redan under innevarande termin att få
lämna lokalerna vid Katarinavägen men seminariet beredes därvid plats i
nyinredda utrymmen vid Stora Nygatan. Seminariets nuvarande lokalyta
kommer i samband därmed att ökas med omkring 500 m², vilket medför
möjligheter till ökad elevintagning och en viss förbättring i övrigt av
seminariets standard.

Vid *fackskolan i Uppsala*, som under senare tid fått sina lokalresurser vid
huvudanstalten något ökade, upptages en del av tillgängliga utrymmen av
annan undervisning än lärarytbildning. — Innan yrkesutbildningen inom
den husliga sektorn i Uppsala kommer till stånd i sådan utsträckning att

lärarinnelevernas övningar beträffande vuxenundervisning kan förläggas till skolor utanför fackskolan och vidare stadens resurser för undervisningen i hushållsgöromål förbättrats, torde man knappast kunna räkna med att fackskolan inom sina nuvarande lokaler i någon större utsträckning skall kunna omfördela sin utbildningsverksamhet så att lärarutbildningen ökas, vilket synes beklagligt under den rådande lärarbristen. Inte mindre besvärlig ter sig localsituationen i fråga om barnavårdslärarytbildningen vid fackskolan; vissa tidigare planer på ett kommunalt spädbarnsdaghem — som avsågs samarbeta med fackskolan och därvid ersätta fackskolans eget, i mycket bristfälliga lokaler inrymda daghem — har hittills ej förverkligats.

Seminarieret för huslig utbildning i Umeå, vars huvudman är landstinget i Västerbottens län, disponerar i enlighet med beslut av 1951 års riksdag för sin nuvarande byggnad avgiftsfritt och med nyttjanderätt ett område av folkskoleseminariets i Umeå tomt. Byggnaden är ansluten till den i folkskoleseminariet inrymda värme- och elcentralen, varifrån värme och elström med stöd av beslut av 1953 års riksdag kostnadsfritt erhålles. Landstinget har nu under hösten 1958 — med hänsyn till behovet av ökad utbildningskapacitet och den nuvarande överbeläggningen vid seminariet med omfattande kvällstjänstgöring för lärarna — beslutat att uppföra en tillbyggnad till den nuvarande seminariebyggnaden. Vid byggnadsfrågans behandling inom landstinget har uttalats, att man förutsätter att landstinget erhåller kompensation för de årliga kostnaderna genom en ytterligare uppräknig av de statliga bidragen eller på annat sätt. En utökning av Umeåseminariets lokalresurser genom den sålunda planerade tillbyggnaden synes mig mycket angelägen. För den avsedda tillbyggnaden torde emellertid, enligt vad som framkommit vid förberedande kontakter mellan representanter för landstinget och berörda statliga organ, den nu av seminariet disponerade delen av folkskoleseminarietomten komma att behöva utökas. Enligt vad jag under hand inhämtat har byggnadsstyrelsen och skolöverstyrelsen funnit en sådan utvidgning möjlig även med hänsyn till folkskoleseminariets framtida behov. Bemyndigande torde med hänsyn härtill böra lämnas Kungl. Maj:t att för den nu planerade tillbyggnaden — liksom även för eventuella i framtiden aktualiserade tillbyggnadsetapper — medge kostnadsfri upplåtelse till landstinget av ytterligare erforderligt område av ifrågavarande tomtmark, under de villkor Kungl. Maj:t finner skäligt bestämma. Jag förutsätter vidare att, därest riksdagen inte har något att erinra däremot, seminariet även i fråga om tillbyggnad, som anslutes till folkskoleseminariets värme- och elcentral, skall kunna kostnadsfritt erhålla värme och elkraft; kostnaderna kommer därvid att belasta folkskoleseminariernas omkostnadsanslag. Den av landstinget angivna förutsättningen beträffande tillbyggnaden föranleder ingen erinran från min sida. När den nu aktuella tillbyggnaden av Umeåseminariet genomförts, kan enligt gjorda uttalanden elevantalet där öka från nuvarande 136 till 216. Med hjälp av vissa provisoriska anordningar blir det emellertid möjligt att redan vid den intagning, som äger rum hösten 1959, i viss utsträckning öka elevantalet.

Vid *Göteborgs skolköksseminarium* torde för närvarande lokalökningar kunna ske endast i mycket begränsad omfattning inom den folkskoleanläggning, där seminariet är inrymt. Om genom tillskott av lokaler på annat håll provisoriskt någon förbättring kan ske, synes ovisst. Skolöverstyrelsen har dock i sin anslagsframställning ansett sig böra räkna med vissa höjda

lokalkostnader i samband med en ökning av seminariets totala elevantal för läsåret 1959/60.

Handarbetsseminariet vid Nordenfjeltsskolan i Göteborg, som redan nu har sina lokaler splittrade på tre håll i staden, torde, enligt vad som under hand inhämtats, ha möjligheter att erhålla ytterligare utrymme. — Skolöverstyrelsen räknar vidare med att *Andrea Eneroths handarbetsseminarium i Stockholm* genom överstyrelsens förmedling skall kunna erhålla en viss lokalökning, som möjliggör större elevintagning.

Skolöverstyrelsen har vid uppgörande av förslag till elevintagning läsåret 1959/60 sökt tillvarata möjligheterna till ökad intagning. Undersökningar inom ecklesiastikdepartementet utvisar, att vissa ytterligare ökning av antalet elevplatser torde vara möjliga. —

Då man i vad avser *utbildningen av skolkökslärarinnor* under alla omständigheter torde böra räkna med att intagning enligt nuvarande utbildningsgång i tvåårig skolkökslärarinnekurs kommer att ske även läsåret 1960/61, får antalet elevplatser i den obligatoriska förberedande skolkökslärarinnekursen nu ej göras alltför litet. Samtidigt är det givetvis angeläget, att man i lärarinnekurserna i största möjliga utsträckning bereder plats för dem, som nu uppfyller kraven på förutbildning, och därmed når en snabbare verkande ökning av examinationen. Den av överstyrelsen gjorda avvägningen av antalet elevplatser i lärarinnekurserna och de förberedande kurserna vid de olika seminarierna, vilken i jämförelse med förhållandena under innevarande läsår innebär en minskning med 10 elever till 134 i lärarinnekurserna och en lika stor ökning till 104 i de förberedande kurserna, synes mig böra följas, dock med den mindre avvikelserna att vid seminariet i Umeå elevantalet i lärarinnekursen bör kunna ökas från 32 till 36. I detta sammanhang vill jag framhålla, att under rådande förhållanden några enhetliga regler för i vilken utsträckning undervisning får ske med mindre elevgrupper, inte kan följas. Det torde, såsom i viss mån redan tillämpats, få ankomma på överstyrelsen att avgöra denna fråga från fall till fall med beaktande av föreliggande lokalförhållanden och angelägenheten av att utbildningskapaciteten hålles så hög som möjligt. — Någon elevökning vid statens skolköksseminarium utöver vad skolöverstyrelsen förordat anser jag mig ej böra räkna med. Vid nästa års budgetbehandling torde bättre kunna överblickas vilken kapacitet seminariet med det ökade lokalbeståndet i fortsättningen kan hålla. Beträffande Göteborgs skolköksseminarium innebär den föreslagna intagningen, att seminariets totala elevantal ökar från 48 till 64. Det är önskvärt att detta högre elevantal kan hållas även följande år, men det synes med hänsyn till seminariets besvärliga lokalförhållanden ännu ovisst om så kan ske.

Det sammanlagda antalet nyintagna elever i skolkökslärarinnekurserna och de förberedande skolkökslärarinnekurserna skulle, enligt vad jag här förordat, för nästa läsår sålunda komma att kunna bibehållas vid innevarande läsårs nivå och till och med öka något. För att situationen skall ytterligare förbättras vill jag emellertid vidare, efter vissa kontakter med av frågan berörda parter, såsom en engångsätgård förorda att för det kommande budgetåret anvisas medel för anordnande av en *ettårig lärarutbildningskurs för ekonomiföreståndarinnor*. Avsikten med en sådan kurs skulle vara att tillvarata den utbildning med inriktning på storkök, som ekonomiföreståndarinnorna redan har, och komplettera denna med en till över-

vägande delen pedagogisk utbildning för att därmed få fram en grupp lärare lämpade att undervisa vuxna elever främst vid kurser för utbildande av storkökspersonal inom yrkesutbildningen. Behovet av lärarkraft för utbildning av storkökspersonal blir nämligen allt mer framträdande och med den nuvarande sparsamma tillgången på skolkökslärarinnor synes den här föreslagna lärarutbildningskursen för ekonomiföreståndarinnor kunna ge ett värdefullt tillskott. Intresse för deltagande i utbildningen torde finnas och det synes vidare inte osannolikt, att rekryteringen till denna utbildning skulle kunna till en del ske bland för närvarande icke yrkesverksamma kvinnor med ekonomiföreståndarinneutbildning och bland ekonomiföreståndarinnor, som i någon utsträckning redan nu ägnar sig åt undervisning; åtgärden skulle alltså ej i nämnvärd grad behöva inverka minskande på den nu inom yrket verksamma ekonomiföreståndarinnekåren. Vad som utöver ekonomiföreståndarinneutbildningen bör krävas för tillträde till kursen, exempelvis i fråga om föregående tjänstgöring, torde få avgöras av skolöverstyrelsen efter samråd med överstyrelsen för yrkesutbildning. I samma ordning torde den närmare utformningen av kursen böra bestämmas. Jag räknar med att utbildningen skall vara avgiftsfri. Antalet kursdeltagare torde böra hålla sig omkring tolv; om antalet för tillträde till kursen godkända sökande visar sig understiga åtta, torde frågan om kursens igångsättande böra underställas Kungl. Maj:t, som därvid bör vara oförhindrad att överväga utbyte av denna kurs mot en extra avdelning inom den ordinära skolkökslärarinneutbildningen. Den föreslagna kursen torde enligt vad jag inhämtat kunna anordnas vid fackskolan i Uppsala, som för detta ändamål bör erhålla bidrag av statsmedel till lärarlöner m. m. enligt samma normer som gäller för övrig lärarutbildning vid fackskolan jämte en ökning av bidraget till driftkostnader. De föreskrifter i övrigt, som kan finnas erforderliga beträffande den föreslagna utbildningen och därmed sammanhängande spörsmål, torde få meddelas av Kungl. Maj:t. — Att utrymme för här ifrågakarande utbildning enligt gjorda beräkningar torde kunna beredas vid fackskolan sammanhänger bland annat med att jag, i likhet med skolöverstyrelsen, ansett mig icke böra biträda det från fackskolans styrelse framförda önskemålet om en förlängning, i enlighet med vad lärarinneutbildningskommittén förordat, av ekonomiföreståndarinneutbildningen till tvåårig från och med den intagning, som äger rum vid fackskolan innevarande vårtermin. Såsom överstyrelsen anfört bör frågan om en förlängning av nämnda utbildning prövas i samband med ställningstagandena i övrigt till kommitténs förslag.

Bristen på lärare inom den husliga sektorn är för närvarande kanske mest markerad i fråga om lärare i *kvinnlig slöjd*. — Efter de ytterligare undersökningar om utvidgningsmöjligheterna, som numera skett, anser jag mig kunna räkna med en större elevintagning läsåret 1959/60 än den av skolöverstyrelsen beräknade. Sålunda torde, som tidigare antytts, vid seminariet i Umeå redan hösten 1959, innan den planerade tillbyggnaden kommit till stånd, med hjälp av provisoriska anordningar elevintagningen kunna ökas från 24 till 36. Vidare torde man vid Nordenfelts handarbetsseminarium ha förutsättningar att åstadkomma en sådan lokalökning, att intagningen även hösten 1959 kan omfatta 42 elever i stället för av överstyrelsen beräknade 28. Det synes inte heller uteslutet, att intagningen där kan ytterligare höjas till 56 elever, något som i nuvarande bristsituation är i hög grad önskvärt. Då jag i fråga om fackskolan

ning redan vid den elevintagning som äger rum till läsåret 1959/60. Enligt vad som under hand upplysts, kan arbetet med den centrala intagningen genom vissa särskilda anordningar genomföras utan ökade personalkostnader för överstyrelsen.

Vad slutligen angår förevarande anslag till avlöningar vid statens skolköksseminarium föreslår departementschefen i enlighet med förslag av skolöverstyrelsen att anslaget för nästa budgetår ökas med i runt tal 62 000 kronor enligt följande sammanställning.

1. Automatisk ökning på grund av ökad elevintagning hösten 1958	+ 50 250
2. Minskning på grund av minskad intagning i lärarinnekursen	— 19 300
3. Kostnader för större intagning i förberedande lärarinnekursen	+ 28 850
4. Minskning i anslutning till utbyte av en ordinarie tjänst i kvinnlig slöjd mot en i hushållsgöromål	— 1 000
5. Höjning av arvudet till en laboratorieföreståndare (nu 300)	+ 200
6. Kompensation för höjda folkpensionsavgifter	+ 2 800
Summa ökning kronor	61 800
Avrundat	62 000

I motionerna I: 396 och II: 480 har anförts bland annat följande.

I drygt 20 år har frågan om utbildning av lärarinnor på det husliga området varit föremål för utredning. Med utbildningen sammanhängande frågor har sålunda ingående undersökts av den osvaldska kommittén rörande utbildningen av lärarinnor inom det husliga området (SOU 1950: 46). Detta betänkande föranledde ingen åtgärd från Kungl. Maj:ts sida. 1953 tillsattes i stället lärarinneutbildningskommittén för att verkställa en översyn och omprövning av den tidigare utredningens utbildnings- och organisationsprogram. Lärarinneutbildningskommitténs betänkande om lärarutbildningen på det husliga området avlämnades i juli 1957 (SOU 1957: 28).

Under den långa tid som nu ifrågavarande utbildning utretts har bristen på lärarinnor fortlöpande accentuerats, och situationen är i dag på vissa områden synnerligen besvärande. I sina anslagsäskanden för nästa budgetår har skolöverstyrelsen framhållit, att bristen på lärarinnor är större än någonsin. Under läsåret 1957/58 hade exempelvis 39 icke behöriga lärarinnor i hushållsgöromål (hemkunskap) haft anställning med full tjänstgöring. De med mindre omfattande tjänstgöring uppgick till minst 100. Lika färska uppgifter synes icke föreligga för slöjdlärarinnornas del, men enligt vad lärarinneutbildningskommittén redovisat skulle inom folkskolan läsåret 1954/55 den tjänstgöring, som då uppehölls av icke behöriga personer i egenskap av timlärare, kunna beräknas till cirka 450 ordinarie eller extra ordinarie tjänster med minst 15 veckotimmars tjänstgöring. Härtill skall sedan läggas den brist på slöjdlärarinnor, som finns inom de högre skolorna. Även inom andra grenar av det husliga området som t. ex. yrkesundervisningen och barnavårdsundervisningen är bristsituationen påfallande.

Med hänsyn till rådande läge har man haft anledning hysa förhoppningar att lärarinneutbildningskommitténs förslag snart skulle förverkligas och att proposition i anledning härav skulle framläggas. Så har emellertid inte blivit fallet. —

Det är inte bara examinationen som måste öka — något som i större utsträckning först kan ske genom en reell utbyggnad av seminarieorganisationen. Även utbildningen av dessa lärarinnor måste snarast effektiviseras och moderniseras. Man behöver bara erinra om vilka stora ekonomiska värden de svenska husmödrarna har att förvalta för att rätt förstå vad en god utbildning betyder för de enskilda hemmens ekonomi samt i sista hand för hela samhällsekonomin. En efter moderna krav anpassad huslig utbildning är härvidlag den bästa ränteavkastningen. Vi anser därför att det är ett samhällsintresse, att förslag snarast förelägges riksdagen om reformerad utbildning för lärarinnor inom det husliga området.

Till stöd för de i *motionerna I: 397 och II: 481* framställda yrkandena har åberopats bland annat följande.

I proposition nr 48 har Kungl. Maj:t bland annat föreslagit viss utökning av utbildningskapaciteten vid seminarierna för huslig utbildning samt därjämte som en engångsåtgärd anordnandet av en ettårig lärarutbildningskurs för ekonomiföreståndare i syfte att därmed främst stärka yrkesundervisningens lärarresurser för utbildning av storkökspersonal. Även om dessa åtgärder i och för sig är att hälsa med tillfredsställelse, är det dock beklagligt, att Kungl. Maj:t ej nu ansett det möjligt att med hänsyn till rådande statsfinansiella läge bereda utrymme för några mera genomgripande åtgärder inom detta område av lärarutbildningen. —

Det är beklagligt, att vid fördelningen av under ifrågakvarande huvudtitel tillgängliga medel den under alltför många år eftersatta husliga utbildningen ej getts den prioritet, som den enligt vår uppfattning bort åtnjuta.

En sektor inom denna utbildning är emellertid speciellt eftersatt, nämligen ekonomiföreståndarinneutbildningen, vilken utan mera betydande kostnadsökningar nu bort kunna bli föremål för en länge önskad modernisering. Den nuvarande ekonomiföreståndarinneutbildningen har fränsett vissa smärre justeringar varit oförändrad ända sedan yrkesutbildningskurser för ekonomiföreståndare startade år 1918, under det att exempelvis skolkökslärarinnornas utbildning förlängts och förbättrats såväl 1943 som 1944. Från flera håll, inte minst från ekonomiföreståndarna själva, har under en följd av år framhållits, att det är av allra största vikt, att ekonomiföreståndarinneutbildningen förbättras och anpassas efter den moderna tidens krav. —

1953 års lärarinneutbildningskommitté har i betänkande angående lärarutbildningen på det husliga området uppmärksammat behovet av en förlängd utbildning av ekonomiföreståndare. Utredningen har sålunda föreslagit en tvåårig seminarieutbildning av denna kår. Detta förslag har icke mött någon principiell kritik utan har av samtliga remissinstanser hälsats med tillfredsställelse.

Mot bakgrunden av remissinstansernas positiva uttalanden synes inga andra skäl än möjligen ekonomiska tala för att låta frågan om en förlängning av ekonomiföreståndarinneutbildningen prövas först i samband med ställningstagandena i övrigt till lärarinneutbildningskommitténs förslag.

Skulle det av ekonomiska skäl ej vara möjligt att tillgodose såväl önskemålet om lärarutbildningskurs för ekonomiföreståndare som den 2-åriga ekonomiföreståndarinneutbildningen, synes det oss uppenbart, att man bort ge den 2-åriga ekonomiföreståndarinneutbildningen företräde. Vi anser därför, att Kungl. Maj:t i stället för lärarutbildningskurs för ekonomiförestån-

dare hade bort föreslå riksdagen att besluta om en 2-årig ekonomiföreståndarinneutbildning vid statens skolköksseminarium i Stockholm med början hösten 1959 och vid Fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala från och med vårterminen 1960.

Det framstår också såsom angeläget, att eleverna vid ekonomiföreståndarkursen vid Fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala medges avgiftsbefrielse i likhet med vad som redan nu gäller för eleverna vid ifrågakvarande kurser vid statens skolköksseminarium i Stockholm och i likhet med vad som i propositionen föreslås för elever vid skolkökslärrarinnekurser, lant-hushållslärrarinnekurser, handarbetslärrarinnekurser och barnavårdslärrarinnekurser.

Det vore även naturligt att på samma sätt som föreslås beträffande andra kategorier utbildningssökande inom den husliga sektorn intagningen av elever till ekonomiföreståndarkurser sker efter central prövning av de sökandes inbördes kvalifikationer. En central elevintagning skulle nämligen borge för att de i kursplanerna angivna fordringarna upprätthölls, vilket skulle ge säkerhet för att samtliga ekonomiföreståndare uppfyller de teoretiska minimikraven vid inträde till respektive läroanstalter. Detta är dessutom en oundgänglig förutsättning för att ekonomiföreståndarna skall kunna motsvara de allt större anspråk, som ställes och kommer att ställas på yrkesutövarna.

Utskottet. Innan utskottet går närmare in på behandlingen av Kungl. Maj:ts ifrågakvarande förslag vill utskottet erinra om den föreliggande starkt framträdande lärrarinnebristen på det husliga området. Med hänsyn främst till enhetsskolans fortsatta utbyggnad och det därmed ökade lärrarbehovet kan denna brist väntas bli ytterligare accentuerad. Vidare bör framhållas, att den nuvarande lärarutbildningen vid de husliga seminarierna synes böra effektiviseras och anpassas efter moderna krav, något som bland annat berörts i det av 1953 års lärrarinneutbildningskommitté avgivna betänkandet i ämnet (SOU 1957: 28).

Departementschefen har, såsom av den lämnade redogörelsen framgår, med hänsyn till rådande statsfinansiella läge icke heller i år ansett sig kunna framlägga något reformförslag i anslutning till nyssnämnda betänkande. Departementschefen har i stället föreslagit förstärkningsåtgärder på det husliga utbildningsområdet, avseende huvudsakligen en ökning av utbildningskapaciteten inom den nuvarande seminarieorganisationens ram.

Ehuru de ifrågakvarande förstärkningsåtgärderna enligt utskottets mening endast torde ha en relativt begränsad effekt har utskottet likväl — då i princip varje åtgärd som kan bidra till att minska den nuvarande hushållslärrarinnebristen måste hälsas med tillfredsställelse — funnit sig böra godtaga vad departementschefen sålunda föreslagit.

I motionerna I: 396 och II: 480 har yrkats, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa att förslag i anslutning till lärrarinneutbildningskommitténs betänkande förelägges 1960 års riksdag. Även om det för utskottet framstår såsom synnerligen angeläget att mera definitiva och mera

samlade insatser än hittills skola kunna bli möjliga i syfte att förbättra läget inom den husliga utbildningssektorn, har utskottet likväl icke ansett sig böra biträda motionärernas yrkande i vidare mån än att utskottet förordar, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhåller att förslag i ämnet förelägges riksdagen så snart detta från olika för frågans bedömande föreliggande synpunkter befinnes möjligt.

Utskottet tillstyrker bifall till departementschefens förslag om att elevavgifterna i skolköks-, lantushålls-, handarbets- och barnavårdslärlärokurserna vid de husliga seminarierna från och med nästa läsår successivt slopas och att seminarierna i den omfattning som föreslagits kompenseras för detta inkomstbortfall genom en ökning av de statliga driftkostnadsbidragen. I detta sammanhang torde böra uppmärksammas, att riksdagen i vad gäller Fredrika Bremer-förbundets lantushållsseminarium på Rimforsa i enlighet med Kungl. Maj:ts därom i annat sammanhang framlagda förslag medgivit avgiftsfrihet för elever, som genomgå utbildning därstädes (Rskr 1959: 9). Utskottet har icke heller något att erinra mot förslaget om att intagningen av elever till seminariernas skolköks- och handarbetslärlärokurser likaledes från och med nästa läsår skall ske centralt genom skolöverstyrelsens försorg. I anledning av vad i motionerna I: 397 och II: 481 påyrkats med avseende på dels slopande av elevavgifterna vid ekonomiförelärokurserna vid fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala, dels ock central intagning av elever till ekonomiförelärokurser får utskottet framhålla, att goda skäl i och för sig synas tala för ifrågavarande förslag. Utskottet förutsätter, att Kungl. Maj:t tager dessa spörsmål under omprövning.

I de sist behandlade motionerna har tillika hemställts, att den nuvarande ettåriga utbildningstiden för ekonomiförelärokurser skulle förlängas till två år. Utskottet, som icke är berett att tillstyrka bifall till vad motionärerna sålunda föreslagit, vill understryka vad departementschefen uttalat i anledning av en framställning i samma syfte från styrelsen för fackskolan i Uppsala, nämligen att en förlängning av nämnda utbildning — vilken förordats av 1953 års lärläroutbildningskommitté — borde prövas i samband med ställningstagandena i övrigt till kommitténs förslag.

Emot departementschefens förslag om förstärkning av anslagsmedlen till avlöningar vid statens skolköksseminarium har utskottet icke funnit anledning till erinran.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer utskottet,

I. att motionerna I: 397 och II: 481, i vad de avse utbildningstiden för ekonomiförelärokurser, icke må av riksdagen bifallas;

II. att motionerna I: 397 och II: 481, i vad de avse intagningen av elever till ekonomiförelärokurser, icke må av riksdagen bifallas;

III. att riksdagen må

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att, med tillämpning tills vidare från och med budgetåret 1959/60, vidtaga den ändring i personalförteckningen för statens skolköksseminarium, som föranledes av vad departementschefen anfört;

b) godkänna följande avlöningsstat för statens skolköksseminarium, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1959/60:

A v l ö n i n g s s t a t

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	155 800
2. Arvoden, bestämda av Kungl. Maj:t	1 100
3. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal, <i>förslagsvis</i>	241 100
4. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	45 200
5. Kompensation för höjda folkpensionsavgifter, <i>förslagsvis</i>	2 800
	446 000
	Summa kronor

c) till *Statens skolköksseminarium*: *Avlöningar* för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 446 000 kronor;

IV. att riksdagen må, i anledning av motionerna I: 396 och II: 480, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förslag rörande ytterligare förbättring av lärarutbildningen m. m. på det husliga området.

2:o) **Statens skolköksseminarium: Omkostnader.** I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag (punkt 2, s. 16 och 17), vilket innebär en anslagshöjning med 28 000 kronor, hemställer utskottet,

att riksdagen må till *Statens skolköksseminarium*: *Omkostnader* för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 68 000 kronor.

3:o) **Bidrag till fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala.** I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag (punkt 3, s. 17 och 18), vilket innebär en anslagshöjning med 123 500 kronor, och under hänvisning till vad utskottet under punkten 1 anfört hemställer utskottet,

att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 397 och II: 481, i vad de avse elevavgifterna vid ekonomiföreståndarinnekurserna vid fackskolan, till *Bidrag till fackskolan för huslig ekonomi i Uppsala* för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 1 030 600 kronor.

4:o) **Bidrag till seminariet för huslig utbildning i Umeå.** I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag (punkt 4, s. 18 och 19), vilket innebär dels bemyndigande för Kungl. Maj:t att medge kostnadsfri upplåtelse av mark för tillbyggnad av seminariet, dels en anslagshöjning med 52 600 kronor, hemställer utskottet,

att riksdagen må

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att, i enlighet med vad departementschefen förordat, för tillbyggnad av seminariet för huslig utbildning i Umeå medgiva, att till Västerbottens läns landsting kostnadsfritt med nyttjanderätt upplåtes ytterligare erforderligt område av folkskoleseminariets i Umeå tomt;

b) till *Bidrag till seminariet för huslig utbildning i Umeå* för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 430 600 kronor.

5:o) **Bidrag till Göteborgs skolköksseminarium.** I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag (punkt 5, s. 19 och 20), vilket innebär en anslagshöjning med 20 000 kronor, hemställer utskottet,

att riksdagen må till *Bidrag till Göteborgs skolköksseminarium* för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 187 000 kronor.

6:o) **Bidrag till vissa handarbetsseminarier.** I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag (punkt 6, s. 20—22), vilket innebär en anslagshöjning med 111 200 kronor, hemställer utskottet,

att riksdagen må till *Bidrag till vissa handarbetsseminarier* för budgetåret 1959/60 anvisa ett förslagsanslag av 357 600 kronor.

Stockholm den 5 maj 1959

På statsutskottets vägnar:

EMIL NÄSSTRÖM

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet ha närvarit

från första kammaren: herrar Näsström, Gillström, Ivar Johansson, Birger Andersson, Thun, Bergman, Holmqvist, Pålsson, Axel Johannes Andersson, fru Wallenthein, herrar Söderberg, Mårtensson, Anders Johansson, Kaijser och Nestrup; samt

från andra kammaren: herrar Åkerström, Petterson i Degerfors, Malinborg, Thapper, Rubbestad, Jansson i Kalix, Persson i Växjö, Gustafsson i Stockholm, Svensson i Stenkyrka, Karlsson i Olofström, Nilsson i Göingegården, fröken Elmén, fröken Karlsson, herr Heckscher och fröken Vinge.

Reservationer

vid *punkten 1* (Statens skolköksseminarium: Avlöningar) av

- a) fru *Wallentheim*
- b) herr *Kaijser*
- c) fröken *Elmén*
- d) fröken *Karlsson*
- e) fröken *Vinge*.